

गोरखा जिल्लाको संक्षिप्त परिचय

भौगोलिक अवस्थिति

अक्षांश: २७°१५' देखि २८°१५'

देशान्तर: ८४°२७' देखि ८४°५८'

क्षेत्रफल: ३६१० वर्ग किलोमिटर

उचाइ: २२८ मिटरदेखि ८१६३ मिटरसम्मका

सिमाना

पूर्व : धादिङ, तिब्बत (चीन)

पश्चिम : तनहु, लमजुङ, मनाङ, तिब्बत (चीन)

उत्तर : तिब्बत (चीन)

दक्षिण : चितवन, तनहुं, धादिङ जिल्ला

राजनीतिक विभाजन

- संसदीय निर्वाचन क्षेत्र : ३
- जिल्ला विकास समिति इलाका संख्या : १३
- नगरपालिका संख्या : १
- गाउँ विकास समिति संख्या : ६६
- वडा संख्या (गा.वि.स.को ५९४+नगरपालिकाको ११) : ६०५

जिल्लाको संसदीय निर्वाचन क्षेत्र अनुसार जि.वि.स.को इलाका, गा.वि.स. र नगरपालिकाको विवरण :

निर्वाचन क्षेत्र	इलाका	गा.वि.स. र नगरपालिकाका वडाहरू
१ (१७ वटा गा.वि.स. र नगरपालिका)	१	पृथ्वीनारायण नगरपालिका, नारेश्वर, फिनाम
	२	ताप्ले, वोर्लाङ, अश्राङ, बुंकोट, नाम्जुङ
	३	मनकामना, घैरुङ, मकैसिङ, वक्राङ, ताक्लुङ
	४	ताङलीचोक, फुजेल, घ्याल्चोक, भुम्लीचोक, दरवुङ
२ (२० वटा गा.वि.स.)	५	देउराली, च्याङली, मिरकोट, धुवांकोट, गाईखुर
	६	छोप्राक, खोप्लाङ, पालुम्टार, हर्मी, आंपपिपल
	७	गांखु, श्रीनाथकोट, जौवारी, थालाजुङ, केरावारी
	८	हंसपुर, खरीवोट, घ्याच्चोक, सिम्जुङ, मुच्चोक
३ (२९ वटा गा.वि.स.)	९	वारपाक, स्वारा, सौरपानी, ताकुकोट, ताकुमाभ लाकुरीवोट,
	१०	धावा, पांचखुवा देउराली, पन्द्रुङ, मसेल, वगुवा, तान्द्राङ
	११	मान्बु, आरुआरवाङ, थुमी, आरुचनौटे, आरुपोखरी
	१२	केरौजा, काशीगाउँ, उहिया, लाप्राक, लापु, गुम्दा
	१३	छेकम्पार, सिर्दिवास, सामागाउँ, चुम्चेत, ल्हो, विही, प्रोक

जि.वि.स.को दीर्घकालीन सोच(Longterm Vision :

“कृषिमा व्यवसायीकरण, पर्यटन र पूर्वाधारको विस्तार,
समतामूलक र समुन्नत समाज विकासको मूल आधार” ।

हावापानी :

उचाई अनुसार हावापानी

१. अतिशित प्रधान हिमाली हावापानी
  - ❖ ५००० मी भन्दा माथिको उच्च हिमाली भाग
  - ❖ तापक्रम ०° (वर्षेभरि
२. शित प्रधान लेकाली हावापानी
  - ❖ ४००० मी देखि ५००० मी
  - ❖ आलु, जौ. फापर खेती हुन्छ ।
  - ❖ भेडा च्याङ्गा र चोरीपालन मुख्य पेशा हो ।
३. शितोष्ण हावापानी
  - ❖ २००० देखि ४००० मी.
  - ❖ मकै, कोदो, घैया र धानको खेती गरिन्छ ।
४. न्यानो शितोष्ण हावापानी
  - ❖ २०० देखि १२०० मी.
  - ❖ मकै, कोदो, घैया र धानको खेती गरिन्छ ।
५. अर्धउष्ण हावापानी
  - ❖ टार, खोच, नदी, बेसी यस क्षेत्रमा पर्दछ ।
  - ❖ गोरखाको अधिकांश कृषियोग्य भूमि यस क्षेत्रमा पर्दछ ।
  - ❖ साल, सिसौ, खयर जस्ता वृक्ष भएको सदावहार मिश्रित जंगल यस क्षेत्रमा पर्दछ ।

वन र वनस्पति:

१. उष्ण प्रदेशिय जंगल
  - ❖ १२०० मी सम्म
  - ❖ साल, साज, हरो, बरो, बोटधाइरो, सिदुरे आदि पाईन्छ ।
  - ❖ बुढी गण्डकी, दरौदी नदी किनार तथा टारहरुमा फैलिएर रहेको छ ।
२. उपोष्ण प्रदेशिय जंगल
  - ❖ १२००मी देखि १८००मी सम्म
  - ❖ उत्तरी मोहोङ्गाको ठण्डा क्षेत्र
  - ❖ चिलाउने, कटुस, उत्तिस, सल्ला
३. समशितोष्ण प्रदेशिय जंगल

- ❖ बाँझ, फलाट, खोटे सल्ला, आरुपाते, कटुस, काफल, अंगेरी, सेतो खर्सु, गोब्रे सल्ला, लालीगुरांस
- ४ शितोष्ण प्रदेशिय जंगल
- ❖ ३००० देखि ३५०० मी. सम्म फैलिएको
- ❖ स्पृस, फर, गोब्रेसल्ला, खसु, भोजपत्र
- ६. लेकाली जंगल
- ❖

वार्षिक अधिकतम तापक्रम: ३१° से. (अप्रिल)
 वार्षिक न्यूनतम तापक्रम: ८.६° से. (डिसेम्बर)
 अधिकतम वर्षा: ४४० मि.मि. (जुन)
 न्यूनतम वर्षा: ०.०० मि.मि. (डिसेम्बर/फेब्रुअरी)

विकास क्षेत्र: पश्चिमाञ्चल

अञ्चल: गण्डकी

२. प्रमुख ऐतिहासिक, धार्मिक, सांस्कृतिक एवं प्राकृतिक सम्पदाहरु :

२.१

- ♣ गोरखा दरवार गोरखकाली, गोरखनाथ
- ♣ तल्लो दरवार
- ♣ मनकामना मन्दिर
- ♣ मनासलु क्षेत्र
- ♣ गुम्बाहरु
- ♣ गुफाहरु
- ♣ हिमाल
- ♣ कोटहरु (उपल्लो कोट, तल्लो कोट, लिंगलिंगकोट आदि)
- ♣ महादेव मन्दिर, विष्णु मन्दिर, हनुमानढोका, भिमसेनस्थान
- ♣ ताल/पोखरी (कल्लुमन- १.५कि.मी लामो, नारदकुण्ड, दुधपोखरी, तातोपानी, भुलभुले खार, विरेन्द्र, छोसोड, पुस्कर तीर्थ/रानीपोखरी, निम्चेपोखरी, मानेपानी)

२.२ प्रमुख पर्यटकीय स्थल:

हिमशिखर: मनास्लु(८१६३मी. , हिमालचुली(७८९५मी. , श्रृङ्गी(७१७७मी. , बौद्ध(६६७४ ,
 नागधी चुली(७८७१मी.

गणेश,

२.३ जल भण्डार:

मुख्य नदी: बुढी गण्डकी, चेपे दरौदी, मर्स्याडदी, त्रिशुली, स्यार खोला

३. राजनीतिक विभाजन

- संसदीय निर्वाचन क्षेत्र : ३
- जिल्ला विकास समिति इलाका संख्या : १३
- नगरपालिका संख्या : १
- गाउँ विकास समिति संख्या : ६६
- वडा संख्या (गा.वि.स.को ५९४+नगरपालिकाको ११) : ६०५

जिल्लाको संसदीय निर्वाचन क्षेत्र अनुसार जि.वि.स.को इलाका, गा.वि.स. र नगरपालिकाको विवरण :

निर्वाचन क्षेत्र	इलाका	गा.वि.स. र नगरपालिकाका वडाहरू
१ (१७ वटा गा.वि.स. र नगरपालिका)	१	पृथ्वीनारायण नगरपालिका, नारेश्वर, फिनाम
	२	ताप्ले, वोर्लाङ, अश्राङ, बुंकोट, नाम्जुङ
	३	मनकामना, घैरुङ, मकैसिङ, वक्राङ, ताक्लुङ
	४	ताङलीचोक, फुजेल, घ्याल्चोक, भुम्लीचोक, दरवुङ
२ (२० वटा गा.वि.स.)	५	देउराली, च्याङली, मिरकोट, धुवांकोट, गाईखुर
	६	छोप्राक, खोप्लाङ, पालुम्टार, हर्मी, आपपिपल
	७	गांखु, श्रीनाथकोट, जौवारी, थालाजुङ, केरावारी
	८	हंसपुर, खरीवोट, घ्याच्चोक, सिम्जुङ, मुच्चोक
३ (२९ वटा गा.वि.स.)	९	वारपाक, स्वारा, सौरपानी, ताकुकोट, ताकुमाभ लाकुरीवोट,
	१०	धावा, पांचखुवा देउराली, पन्द्रुङ, मसेल, वगुवा, तान्द्राङ
	११	मान्बु, आरुआरवाङ, थुमी, आरुचनौटे, आरुपोखरी
	१२	केरौजा, काशीगाउँ, उहिया, लाप्राक, लापु, गुम्दा
	१३	छेकम्पार, सिर्दिवास, सामागाउँ, चुम्चेत, ल्हो, विही, प्रोक

४. मानव विकास सूचांकमा गोरखाको स्थान: मानव विकास सूचांक - ०.४५४
मानव विकास क्रम - ४० औं

५. जि.वि.स.को दीर्घकालीन सोच(Longterm Vision :

“कृषिमा व्यवसायीकरण, पर्यटन र पूर्वाधारको विस्तार,
समतामूलक र समुन्नत समाज विकासको मूल आधार” ।

६. मोटर बाटो पुगेको न.पा/गा.वि.स. संख्या: ३५

मोटर बाटो पुगेका नगरपालिका तथा गा.वि.स.हरूको नामावली :

● पृथ्वीनारायण नगरपालिका	● वक्राड	● गाईखुर
● नारेश्वर	● जौवारी	● बगुवा
● फिनाम	● देउराली	● पालुम्टार
● खोप्लाड	● च्याङ्ली	● हर्मी
● घैरुड	● मिरकोट	● आंपपिपल
● मकैसिड	● धुवांकोट	● आरुचनौटे
● बुडकोट	● मसेल	● छोप्राक
● ताप्ले	● पांचखुवा देउराली	● श्रीनाथकोट
● गांखु	● तान्द्राङ्ग	● नामजुड
● बोर्लाङ्ग	● अश्राङ्ग	● पन्द्रुङ्ग
● फुजेल	● धांवा	● दुर्बुङ्ग
● ध्यालचोक	● ताकुकोट	

७. विद्युत सुविधा पुगेको न.पा/गा.वि.स. संख्या: २४

विद्युत सेवा पुगेका नगरपालिका तथा गा.वि.स.हरूको नामावली :

● पृथ्वीनारायण नगरपालिका	● वक्राड	● गाईखुर
● नारेश्वर	● ताक्लुड	● खोप्लाड
● फिनाम	● देउराली	● पालुम्टार
● मनकामना	● च्याङ्ली	● हर्मी
● घैरुड	● मिरकोट	● आंपपिपल
● मकैसिड	● धुवांकोट	● आरुचनौटे
● बुडकोट	● काशीगांउ	● छोप्राक
● ताप्ले	● ताकुकोट	●

८. संचार सुविधा (टेलिफोन पुगेको न.पा./गा.वि.स. संख्या: करीब ४०

पृ.ना.न.पा., नारेश्वर, मनकामना, मसेल, आरुचनौटे, भच्चेक, घैरुड, मकैसिड, वारपाक, गांखु, घ्याम्पेसाल, गुम्दा, खोप्लाड, काशीगांउ, हर्मी, पालुम्टार, आंपपिपल थालाजुड, ताङ्लीचोक, अश्राङ, मुच्चोक, ताकुकोट, सौरपानी, फुजेल, जौवारी, छोप्राक, घ्याल्वोक, फिनाम, उहिया, मान्बु, ताप्ले, सिम्जुड, देउराली, तान्द्राङ, ताकुमाभ लाकुरीबोट आदि ।

९. दुर्गम क्षेत्र घोषित गा.वि.स. संख्या: १४ गा.वि.स.

मान्चु, केरौजा, काशीगाउँ, उहिया, लाप्राक, लापु, गुम्दा,छेकम्पार, सिर्दिवास, सामागाउँ, चुम्चेत, ल्हो, विही, प्रोक

१०.अति विपन्न जनसंख्या बसोवास गरेको गा.वि.स.हरु:

सिर्दिवास(८५% , स्वारा(६०% , उहिया(६०% , सामागाउँ(५९% , काशीगाउँ(४९% , ताकुमाभ लाकुरीबोट(४१% , आरुचनौटे(३७% , ताङ्लीचोक(३५% , मसेल(३१%

११. जिल्लाको भू-उपयोग स्थिति:

११.१ भू-उपयोगको आधारमा

कूल क्षेत्रफल	: ३६०९९९.९ हेक्टर	(प्रतिशतमा)
कृषि योग्य जमिन	: ५५६९६ हेक्टर	(१५.४२)
वनजंगल झाडी क्षेत्र	: ११२६७६ हे.	(३१.२१)
चरन भुमी	: ५९५२० हे.	(१६.४९)
अन्य	: १३३१०८ हे.	(३६.८६)
जम्मा	:	१००

११.२ सिंचाईको आधारमा

खेत सिंचित	: ३६६२ हे.	(५.७५)
खेत असिंचित	: १२२२५ हे.	(२६.४७)
पाखो	: ३१३५० हे.	(६७.८१)
जम्मा	: ४६२३७ हे.	१००

निजी वन: २७.८७ हे. (०.०४%)

सामुदायिक वन: १३३६०.४९ हे. (३.७०%)

अन्य: १३३७७९ हे. (३७.०५%)

१२. शैक्षिक अवस्था:

१२.१ शैक्षिक अवस्था

साक्षरता दर	: ६०.८७ प्रतिशत
महिला	: ५६.२४ प्रतिशत
पुरुष	: ६५.५ प्रतिशत

१३.२ शैक्षिक संस्था

क्याम्पस	: २
प्राविधिक शिक्षालय	: १
उच्चमाध्यमिक विद्यालय	: ५
माध्यमिक विद्यालय	: ६८
निम्नमाध्यमिक विद्यालय	: ४३
प्राथमिक विद्यालय	: ३६७

१४. स्वास्थ्य :

स्वास्थ्य संस्था

जिल्ला अस्पताल	:	१
आर्पिपल अस्पताल	:	१
जिल्ला आयुर्वेद औषधालय	:	१
प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र	:	३
स्वास्थ्य चौकी	:	१०
उप-स्वास्थ्य चौकी	:	५५
आयुर्वेद औषधालय	:	५

जनसंख्या :

कूल जनसंख्या	:	२८८१३४	(प्रतिशतमा)
पुरुष	:	१३४४०७	(४६.६५)
महिला	:	१५३७२७	(५३.३५)

धर्म:

हिन्दु	:	९०%	क्रिश्चियन	:	०.४%
बौद्ध	:	९%	जैन	:	०.०२%
ईश्लाम	:	०.८%	अन्य	:	०.०३%

जाति: ब्राम्हण, क्षेत्री, नेवार, गुरुड, कुमाल, दमै, कामी, मगर, सार्की, तामाङ, प्रजा, दराई, राई, अन्य

भाषा: नेपाली, गुरुड, मगर, शेर्पा/भोटे, तामाङ, राई/किरांती, नेवार, थारु, सतार, लिम्बु, मैथिली, अन्य

प्रमुख जडिबुटीहरू: लौठसल्ला, चिराईतो, जटामसी, निरमसी, गुच्छीच्याउ, पाषाणवेद, सिन्कौली, गामडोल, कुट्की, पदमचाल, सतुवा, तरुल, उन्नु, भ्याकुर, अमलवेद, हरो, बरो, अमला, कुरीलो, सुगन्धवाल, टिमुर, बोझो, यासांगुम्बा आदि ।

हुलाक

जिल्ला हुलाका :	१
इलाका हुलाक :	१३
अतिरिक्त हुलाक :	५५
निजी क्षेत्रबाट संचालित सेवा :	२

कृषि :

जिल्ला कृषि कार्यालय :	१
कृषि सेवा केन्द्र :	६

पशुसेवा:

जिल्ला पशु सेवा कार्यालय :	१
पशु सेवा केन्द्र :	६

पशु सेवा उप-केन्द्र : ११

वन:

जिल्ला वन कार्यालय : १

इलाका वन कार्यालय : १

रेञ्ज पोष्ट : ८

सामुदायिक वन संख्या : २७१

कवुलियत वन : ५३

उद्योग :

- ठूलो उद्योग : गोरखकाली रवर
- मनकामना केबुलकार
- गोरखा आर्युवेद कम्पनी प्रा.लि.
- घरेलु तथा साना उद्योग : ६९० वटा उद्योग दर्ता
: २७० वटा उद्योग नवीकरण भएको

वित्तीय संस्था:

- नेपाल बैंक लिमिटेड उप-शाखा कार्यालय-१
- राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक शाखा कार्यालय, गोरखा-१
- कृषि विकास बैंक शाखा कार्यालय-१
  - कृषि विकास बैंक उप-शाखा-२
    - पालुङटार-१
    - आरुघाट-१
- फाइनेन्स कम्पनी :
  - हिमालचुली वचत तथा ऋण सहकारी संस्था-१
  - गोरखा विकास वचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.-१
  - ग्रामीण विकास बैंक

मुख्य व्यापारिक केन्द्र:

- गोरखाबजार
- मनकामना
- आरुघाट
- जौवारी
- घ्याम्पेसाल
- ठाटी पोखरी, पालुम्टार
- भच्चेक
- बुंकोट, खाब्दी
- सिर्दिवास

यातायात सुविधा:

● गोरखा-आरुघाट-आरुखेत	४४.०० कि.मि.
● सातदोवाटो-निवेल-वालुवा-वारपाक	१२.०० कि.मि.
● आबुखैरेनी-गोरखा	२४.०० कि.मि.
● गोरखा-मनकामना	२२.०० कि.मि.
● द्रव्यशाहमार्ग	३०.६२५ कि.मि.
● वेनीघाट-आरुघाट-आरुखेत	५८.३५ कि.मि.
● वीरेनचौक-बकराङ्ग-मनकामना	३.४ कि.मि.
● बिर्दी-सेरा	५.२५ कि.मि.
● घैरुड बतासे-कुवापानी-फूजेल	५.४ कि.मि.
● बाह्रकिलो-छेपेटार	४.०० कि.मि.

सिंचाई सुविधा:

- सिंचाई सुविधा उपलब्ध क्षेत्रफल : २००० हेक्टर
- सिंचाई योग्य क्षेत्रफल : ११०२७ हेक्टर

जिल्लामा कार्यरत राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाहरू:

- विकेन्द्रित स्थानीय स्वायत्त शासन सहयोग कार्यक्रम (DLGSP)
- गोरखा विकास परियोजना
- सामुदायिक विकास तथा अनुसन्धान केन्द्र
- नेपाल रेडक्रस सोसाइटी
- लायन्स क्लव
- लियो क्लव
- जेसिस
- गोरेटो
- तुलसी मेहर युनेस्को क्लव
- सिकोडर
- केयर नेपाल
- समग्र विकास केन्द्र

प्रमुख कृषि बालीहरू/पशुपालन:

खाद्यान बाली: मकै, धान, गहुँ, कोदो, जौ, घैयाधान, आलु

दलहन बाली: मास, भट्टमास, मुसुरो, बोडी, रहर

तरकारी बाली: आलु, लसुन, प्याज, काउली, बन्दा, घिरौला, रायो

फलफूल बाली: हिउँदै/वर्षे फलफूल, सुन्तला जात

पशुपालन: गाई, भैसी, भेडा, बाखा, बंगुर, कुखुरा, हाँस
कृषि पकेट क्षेत्रहरू:

सुन्तला: १६

खाद्यान्न बाली: १३

बिउ उत्पादन: १/जिल्लाभर

तरकारी: १४

आलु बाली: ४

अलैची: ४

कफि: ४

लिची: ४

नमूना गा.वि.स.:

○ मनकामना, सिम्जुङ, बारपाक, छेकम्पार

सौर्य उर्जा:

○ १८ गा.वि.स.

जिल्ला भू-स्वामित्वको स्थिति

परिवार(%)

०.१ हेक्टर भन्दा मुनी

५.०७

०.१ देखि ०.२ हेक्टरसम्म

१०.३५

०.१ देखि ०.५ हेक्टरसम्म

३२.२५

०.५ देखि १ हेक्टरसम्म

३०.९०

१ देखि २ हेक्टरसम्म

१७.७४

२ देखि ३ हेक्टरसम्म

३.१२

३ देखि ४ हेक्टरसम्म

०.३७

४ देखि ५ हेक्टरसम्म

०.०५

५ देखि १० हेक्टरसम्म

०.११

१० हेक्टर भन्दा माथि

०.०५

VDC Distance From District Headquarter:

Distance (in Kosh)	Municipality/VDC
0	Gorkha Bazzar, Prithivi Narayan Municipality
2	Nareshwor
3	Phinam
4	Taple, Chhoprak, Gankhu
5	Bungkot, Asrang, Mirkot, Dhuwakot, Khoplang, Baguwa, Deurali
6	Bakrang, Gaikhur, Shrinathkot, Masel
7	Namjung, Taklung, Chyangli, Gaikhur, Aapipal, harmi
8	Borlang, Manakamana, Tanglichiwk,
9	phujel, Palungtar, Thalajung, Takukot, Takumajh Lakuribot, Dhawa, Panchkhuwa Deurali, Tandrang
10	Makaising, Bhumlichowk, Jaubari, Pandrung, Aaruchanaute
11	Darbung, Kerabari, Swara, Aarupokhari
12	Saurpani, Aaruaarbang
14	Hansapur, Muchhok, thumi
15	Simjung, Ghyachok
17	Ghyalchok, Manbu
18	Kharibot, Barpak
20	Kashigaun, Lapu
22	Kerauja, Laprak, Gumda
26	Uhiya
30	Sirdibas
38	Bihi
41	Prok
47	Lho, Chumchet
50	Chhekampar
52	Samagaun